

Groeien in balans

*Beleidsvisie recreatie en toerisme
Gemeente Winterswijk*

Mei 2024

Colofon

Gemeente Winterswijk

Bert Roeterdink
Stationsstraat 25
7101 GH Winterswijk

I.s.m. 100% Winterswijk en Vereniging Verblifsrecreatie Winterswijk
Met ondersteuning van Bureau voor Ruimte & Vrije Tijd

Afbeeldingen

Gemeente Winterswijk, Achterhoek Toerisme, Bureau voor Ruimte en Vrije Tijd, 100% Winterswijk

Voorwoord

We zien je graag

Gastvrijheid en onderlinge betrokkenheid; het zit in de genen van Winterswijk! Het is de historische basis voor de vele toeristen en dagjesmensen die Winterswijk aantrekkelijk vinden en hier genieten van ons mooie landschap en levendige centrum. Al deze bezoekers dragen bij aan onze welvaart en welzijn; in werkgelegenheid, inkomen en een hoog voorzieningenniveau.

Zowel inwoners van Winterswijk en onze regio als toeristische gasten trekken er steeds vaker op uit. Deze gouden combinatie van inwoners, ondernemers en bezoekers moeten we koesteren. Dit vraagt om ruimte voor bewuste groei, in balans met de omgeving en versterkend aan onze kernkwaliteiten. Op deze manier houden we Winterswijk aantrekkelijk en vitaal, voor nu en voor de toekomst.

Met trots presenteren wij u de nieuwe beleidsvisie recreatie en toerisme Winterswijk, die tot stand gekomen is door een vruchtbare en aangename samenwerking tussen ondernemers en gemeente, met inbreng van onze inwoners.

Sylvia Fleuren, wethouder gemeente Winterswijk

Vier seizoenen welkom

Winterswijk is ieder seizoen aantrekkelijk. Dit laten we onze gasten graag ontdekken. Geniet van ons bruisende winkelcentrum en afwisselende landschap. Kom lekker wandelen, fietsen of paardrijden in ons uitgebreide routenetwerk, bijvoorbeeld tijdens de driedaagse Landschapsliep. Kies de accommodatie die bij je past; knus, authentiek, eenvoudig of luxe, we hebben het allemaal. We inspireren je graag in onze VVV. Onze vrijwilligers, gidsen en ondernemers staan voor je klaar. Meer evenementen en dagrecreatieve voorzieningen, die jaarrond aantrekkelijk zijn, juichen we toe. Dit zorgt voor betere spreiding en sterkere seizoenen. 100% Winterswijk, altijd van harte welkom.

Giene te Gronde, manager 100% Winterswijk

Ondernemend en gastvrij

Een gezond toekomstperspectief en aanpassingsvermogen aan de wensen van de gast, nu en in de toekomst, vormen de basis voor vitaal ondernemerschap. Ondernemen binnen de ruimte die onze betrokken gemeenschap en mooie landschap ons bieden. We hebben veel diversiteit in ons aanbod en ondernemerschap. Dat maakt ons sterk en dat willen we graag verder ontwikkelen, voor onze gasten en onze toekomstige generaties recreatieondernemers. Ontwikkelruimte waarbij we zorgvuldig omgaan met ons unieke decor. Deze toeristische visie is een belangrijk middel om de route en handvatten hiervoor te geven.

Hendrik Jan Mensink, voorzitter Vereniging Verblijfsrecreatie Winterswijk

Leeswijzer

Samenwerking

Deze beleidsvisie is tot stand gekomen vanuit samenwerking tussen gemeente Winterswijk, Vereniging Verblijfsrecreatie Winterswijk en 100% Winterswijk, met ondersteuning van Bureau voor Ruimte & Vrije Tijd.

Proces

Het opstellen van deze visie is gestart met het onderzoeken en uitwerken van de bouwstenen. Dit zijn:

- Economische belang
- Actualiteiten en trends
- Aanbodanalyse Winterswijk
- Vitaliteitsonderzoek verblijfsrecreatie en dagrecreatie Achterhoek
- Inzicht in doelgroepen (Leefstijlvinder)
- Diepte-interviews
- Draagkrachtonderzoek:
 - Inwonersonderzoek: sociale draagkracht
 - Balanstafel: fysieke draagkracht

Vanuit deze bouwstenen is een eerste concept beleidsvisie opgesteld. Dit concept is in feedbackrondes besproken en aangescherpt met:

- Klankbordgroep
- Recreatiesector (bijeenkomst met een brede vertegenwoordiging van recreatieondernemers uit Winterswijk)
- Bestuur Vereniging Verblijfsrecreatie Winterswijk

Vervolgens is de concept beleidsvisie gepresenteerd aan:

- Gebiedsteam Vitaal Platteland
- Politiek Forum

Resultaat

Deze beleidsvisie geeft de kaders en ontwikkelrichting voor recreatie en toerisme in Winterswijk, uitgaande van trends en ontwikkelingen en de specifieke kwaliteiten van Winterswijk. Deze beleidsvisie moet in samenhang worden gezien met:

- De omgevingsvisie Buitengebied en Kom (in ontwikkeling), voor het ruimtelijk beleid van de gemeente.
- De gebiedsgerichte integrale samenwerking, vanuit WCL en Gebiedsaanpak Vitaal Platteland
- Regionaal, provinciaal en landelijk beleid voor recreatie en toerisme
- De uitvoeringsagenda recreatie & toerisme Winterswijk

Deze visie is nadrukkelijk geen ruimtelijk afwegingskader voor individuele initiatieven. Hiervoor dient de omgevingsvisie. Het geeft de beoogde sectorontwikkeling en is daarmee een van de bouwstenen voor de bredere gebiedsopgaven van Winterswijk.

Vervolg

Na visie volgt uitvoering. Na vaststelling van deze beleidsvisie wordt in samenwerking met de sector een uitvoeringsagenda opgesteld met concrete activiteiten, die invulling geven aan de ontwikkelrichting van deze visie. De uitvoeringsagenda is flexibel en kan jaarlijks worden bijgesteld. Op deze wijze kunnen we doorlopend anticiperen op ontwikkelingen en de juiste prioriteiten blijven stellen, in samenhang met beschikbaar budget.

Structuur

- Hoofdstuk **Toerisme en recreatie in Winterswijk** geeft een korte inleiding.
- Hoofdstuk **Beleid: Groeien in balans** bevat de kern: het beleid met vier speerpunten.
- Hoofdstuk **Samenhang** beschrijft de samenhang van deze beleidsvisie met gerelateerd beleid, de uitvoeringsagenda en toeristenbelasting.
- De **Bouwstenenrapportage** geeft alle achtergrondinformatie voor de totstandkoming van deze beleidsvisie en is als bijlage opgenomen.

Inhoudsopgave

Voorwoord.....	3
Leeswijzer.....	4
Toerisme en recreatie in Winterswijk.....	8
Beleid: Groeien in balans.....	10
Speerpunt 1: Recreatie en toerisme ruimtelijk meewegen.....	12
Speerpunt 2: Actief bezoekersmanagement.....	13
Speerpunt 3: Toekomstbestendige vitale verblijfsrecreatie.....	14
Speerpunt 4: Onderscheidend vermogen.....	16
Samenhang.....	19
Bijlagen.....	24

Toerisme en recreatie in Winterswijk

Winterswijk staat bekend om haar authentieke coulisselandschap. Het buitengebied is benoemd tot Nationaal Landschap en is doorvlochten met een groot en aantrekkelijk routenetwerk. Daarnaast heeft Winterswijk een veelzijdig winkelaanbod en wekelijkse warenmarkt met regionale aantrekkingskracht. Ook kent Winterswijk een divers aanbod in de toeristische- en recreatieve sector, dat aantrekkelijk is voor meerdere doelgroepen. Winterswijk is rijk aan een aantal toeristische pijlers met grote potentie: de Steengroeve (een zeer speciale aardkundige plek met hoge geologische, paleontologische en natuurwaarden), Villa Mondriaan (de bakermat voor kunst van internationale allure) en het grensgebied met Duitsland, waarover vele verhalen te vertellen zijn.

Het Nationaal Landschap

Het Nationaal Landschap in Winterswijk vormt een belangrijke waarde voor zowel de inwoner en recreant als de toerist. Er liggen kansen om het buitengebied beter te benutten en in zijn geheel nog beter beleefbaar te maken. Daarmee kunnen ook de kwetsbare Natura-2000 gebieden (Korenburgerveen, Willinks Weust, Bekendelle, Wooldse Veen), worden ontlast. Effectief bezoekersmanagement waarmee het bezoek beter spreiden, vinden we belangrijk om het Nationaal Landschap te ontwikkelen, te beschermen en te behouden.

Lokaal en authentiek

Het aanbod aan dagrecreatie en verblijfsrecreatie is veelal nog echt 'Winterswijks' en in handen van lokale ondernemers. Er zijn weinig grote ketens die zich gevestigd hebben in de toeristische sector van Winterswijk. Dit authentieke karakter wordt gezien als een grote kwaliteit door de ondernemers en inwoners van Winterswijk. Tegelijkertijd maakt de relatieve kleinschaligheid deze bedrijven ook kwetsbaar, door een mogelijk lagere investeringscapaciteit en in sommige gevallen minder kennis en professionaliteit in ondernemerschap, in een steeds complexer wordende sector. Daarnaast worden er door vergrijzing onder ondernemers overnames verwacht. Er bestaat een kans dat Winterswijkse bedrijven overgenomen worden door externe investeringsmaatschappijen die minder binding hebben met de streek.

Ervaring van inwoners

Toerisme wordt, ook door inwoners, breed omarmd in Winterswijk¹. Veel mensen zien de waarde van de vrijetijdssector voor de leefbaarheid en economie van de gemeente. Tegelijkertijd worden er ook, gelukkig nog in beperkte mate, nadelen ondervonden. Vooral verkeers- en parkeerproblemen rondom het centrum als gevolg van dagbezoekers van buitenaf wordt veel genoemd. Ook worden er zorgen geuit over het behoud van de natuurwaarden. Mede daarom zijn inwoners, en ook de sector zelf, terughoudend als het gaat om grote kwantitatieve groei van de sector. Men wil vooral kwalitatief hoogwaardige groei van bezoekers en toeristen. Een groei die past bij de omvang van Winterswijk, het coulisselandschap, de natuur en met oog voor de lokale cultuur. Inwoners en ondernemers zijn erg trots op 'hun' Winterswijk zoals het nu is. Het zorgvuldig omgaan met ruimte en landschap is cruciaal voor het draagvlak voor toerisme in de toekomst.

¹ Zie bijlagen: Bouwstenenrapportage en Inwonersonderzoek

Beleid: Groeien in balans

Recreatie en toerisme groeit

Nederlanders trekken er steeds vaker op uit. Toenemende welvaart en vrijetijd zorgen ervoor dat we meer recreëren in eigen omgeving en vaker binnenlandse vakanties boeken. Ook buitenlandse toeristen weten Nederland steeds vaker te vinden. Het Nederlands Bureau voor Toerisme en Congressen (NBTC) voorspelt een groei van 2018 – 2030 van binnenlands toerisme van 24% en van inkomend toerisme van 52%. Winterswijk is toeristisch aantrekkelijk, dus een deel van deze groei zal ook Winterswijk weten te vinden.

Groei geeft kansen, lusten en lasten

De vrijetijdssector is belangrijk voor Winterswijk en levert direct en indirect een grote bijdrage aan de werkgelegenheid, een goede leefbaarheid en het op peil houden van voorzieningen. De vrijetijdssector behoort met 12% van het totaal aantal banen tot de grotere werkgevers in Winterswijk. Dat is een aanzienlijk groter aandeel dan het gemiddelde van de Achterhoek, dat op 6,5% ligt.²

De landelijke groei van toerisme is ook in Winterswijk merkbaar. Meer bezoek biedt kansen aan recreatieondernemers. Het biedt ruimte om te investeren en draagt zo bij aan kwaliteit en vitaliteit van de sector.

Meer bezoek vraagt ook om meer aandacht voor onze beschikbare ruimte, natuur en woongenot. Hoe accommoderen we deze groei, voorkomen we structurele overlast en beschermen we kwetsbare gebieden? Hoe blijven we gastvrij en aantrekkelijk?

We zien kansen in het versterken en benutten van onze kernkwaliteiten, verbreding van het toeristische seizoen en ontlasting van kwetsbare gebieden.

Beleid met vier speerpunten

Met de volgende vier speerpunten van beleid sturen we op ontwikkeling van recreatie en toerisme, in balans met omgeving, natuur en landschap:

1. Recreatie en toerisme ruimtelijk meewegen
2. Actief bezoekersmanagement
3. Toekomstbestendige vitale verblijfsrecreatie
4. Onderscheidend vermogen

In de volgende paragrafen volgt de uitwerking per speerpunt, met achtereenvolgens: ambitie, huidige situatie, belang en ontwikkelrichting.

² Zie bijlage: Bouwstenenrapportage

Onderlinge samenwerking

Er is een prima samenwerking binnen de vrijetijdssector in Winterswijk. De verblijfsrecreatieve sector is verenigd, evenals de ondernemers in het centrum. Kunst, cultuur en erfgoed is verbonden, onder andere via de stichting Ondernemen met Cultuur. Daarnaast is er een sterke gebiedsgerichte samenwerking met Waardevol Cultuurlandschap (WCL) en de Gebiedsaanpak Vitaal Platteland. Alle partijen vinden in Stichting Winterswijk Marketing (100% Winterswijk) een belangrijke verbindende schakel. Deze kracht willen we onderhouden en waar mogelijk versterken.

Regionale samenwerking

Veel van de ontwikkelingen en speerpunten in deze beleidsvisie spelen ook elders in de Achterhoek. Daar waar mogelijk werken we vanuit de Vrijetijdsagenda Achterhoek samen op deze thema's. Achterhoek Toerisme en Routebureau Achterhoek maken onderdeel uit van deze samenwerking.³

³ Zie hoofdstuk Samenhang voor meer informatie

Speerpunt 1: Recreatie en toerisme ruimtelijk meewegen

Wat is de ambitie?

Recreatie en toerisme wegen we vanaf 2025 in álle ruimtelijke plannen integraal mee. Bij alle ruimtelijke ontwikkelingen kijken we in hoeverre koppelkansen ontstaan tussen ruimtelijke opgaven en recreatie en toerisme en andersom.

Wat is de huidige situatie?

Bij de aanleg van bijvoorbeeld een woonwijk, een weg of andere ruimtelijke ingrepen wordt recreatie en toerisme nu niet als vanzelfsprekend meegenomen in de plannen. Ook andersom is dit het geval: bij toeristische ontwikkelingen, zoals de ontwikkeling van een vakantiepark, wordt nu niet altijd gekeken naar koppelkansen met andere ruimtelijke opgaven.

Waarom is dit belangrijk?

Recreatie groeit maar de beschikbare recreatieruimte groeit niet vanzelf mee. Instanties zoals de Raad voor de Leefomgeving, ANWB, Destinatie Nederland, NL Buiten en het Collectief Natuurinclusief agenderen het belang van natuur én recreatie en de noodzaak van voldoende ruimte hiervoor.

Slimme combinaties zijn nodig om het landschap voor inwoners én bezoekers van optimale waarde te laten zijn en zo meer grip te krijgen op recreatie en toerisme in ruimtelijke ontwikkelingen. Dat werkt dan twee kanten op:

- Bij ruimtelijke ontwikkelingen als woningbouw, verkeersaanpassingen, natuurontwikkeling etc., is het van belang om na te denken over het recreatief medegebruik. Denk hierbij aan ontsluiting van recreatieve paden en routes vanuit de directe woonomgeving, het voorkomen van barrièrewerking en het toegankelijk maken van niet-kwetsbare natuur en landschap. Het kan daarmee ook bijdragen aan het ontlasten van de kwetsbaardere delen van de gemeente.
Denk bij ruimtelijke ontwikkelingen ook aan het behouden en benutten van specifieke gebouwen en locaties, die kenmerkend zijn voor de identiteit van Winterswijk, zoals scholtengoederen, textielhistorie, Mondriaan, Komrij en bijzondere geologische locaties. Deze zijn zowel cultuurhistorisch als recreatief waardevol.
- Bij toeristische ontwikkeling, zoals de realisatie van verblijfs- of dagrecreatie, zal direct gekeken worden naar de impact en de kansen die het biedt voor de directe omgeving. Denk hierbij aan ontsluiting via paden en routes vanuit de plek zelf, investeringen in de landschappelijke kwaliteit en het natuurinclusief ondernemen.

Ontwikkelrichting

- Bij de omgevingsvisie (buitengebied en kom) en bij integrale gebiedsontwikkeling besteden we aandacht aan de beschikbaarheid van voldoende recreatieruimte en balans met de omgeving.
- Binnen Vitaal Platteland worden gebiedsopgaven in kaart gebracht en worden plannen voor de toekomst van het waardevolle cultuurlandschap gemaakt. Bij belangrijke gebiedsopgaven, zoals opgaven rondom natuur, landbouw en wateropvang, wordt recreatie mee gekoppeld in de plannen. Bijvoorbeeld: bij natuurontwikkeling of waterberging krijgt recreatief medegebruik waar mogelijk een plek.
- Bij recreatieve ontwikkelingen kijken we naar koppelkansen, of en op welke wijze het kan bijdragen aan de gebiedsopgaven.

Nadere concretisering en prioritering volgen in de uitvoeringsagenda.

Speerpunt 2: Actief bezoekersmanagement

Wat is de ambitie?

In 2030 is het buitengebied van Winterswijk nog beter beleefbaar. We stimuleren recreatieve ontwikkeling van onontdekte parels, stimuleren spreiding en ontzien de meest kwetsbare natuurgebieden. Daarmee maken we de gemeente nóg aantrekkelijker voor bewoners en bezoekers.

Wat is de huidige situatie?

- Het aantrekkelijke buitengebied van Winterswijk, dat door haar grote cultuurhistorische waarde is uitgeroepen tot Nationaal Landschap, kent een uitgebreid netwerk aan wandel-, fiets- en rutterroutes met verschillende kleinschalige rustpunten onderweg. Dit landschap is doordrenkt van aantrekkelijke routes, verhalen en bezienswaardigheden die echter nog onvoldoende benut, verteld en gevonden worden.
- Met name de vier Natura-2000 gebieden hebben momenteel een grote aantrekkingskracht. Bezoekers én inwoners komen al snel uit bij deze prachtige, maar kwetsbare gebieden voor een wandeling. Groeiende bezoekersaantallen en versturende bezoekersgedrag binnen kwetsbare gebieden kan leiden tot afbreuk van de natuurlijke waarden.
- Afhankelijk van het type verblijfsaccommodatie varieert het toeristisch seizoen van maart tot oktober. De piekdruk vindt momenteel vooral plaats in het hoogseizoen en in en rond het centrum op zaterdag en Duitse feestdagen. Er liggen kansen om het seizoen te verbreden en zo bezoekers meer te spreiden in tijd.

Waarom is dit belangrijk?

In Winterswijk beschikken we over een groot grondgebied waar natuur en landschap alom aanwezig zijn en waar we veel meer van kunnen profiteren. Goed geïnformeerde bewoners en bezoekers krijgen meer begrip en waardering voor hun omgeving, beleven meer en zijn beter stuurbaar. Goed bezoekersmanagement draagt bij aan onze gastvrijheid.

Ontwikkelrichting

Drie hoofdlijnen:

- **Product- en gebiedsontwikkeling:** Ontsluiting van minder bekende, mooie gebieden door routeontwikkeling, productontwikkeling en gebiedsverhalen (storytelling) rondom kunst, cultuur, erfgoed, natuur en landschap. Zo worden bezoekers uitgenodigd om de gehele gemeente en omgeving te bezoeken. Dit zorgt voor betere spreiding. Het stimuleert herhaalbezoek, een langer verblijf én een hogere diversiteit aan bezoekers.
- **Informer en sturen:** Communiceren over wat de overige mooie gebieden in de gemeente zijn. Bij de kwetsbare plekken zorgen voor informatie over de kwetsbaarheid. Sturen op gewenst bezoek, in gedrag, tijd en plek (het vermijden van piekdruktes en verleiden om andere plekken te bezoeken).
- **Het verlengen van het seizoen** om meer te spreiden in de tijd, piekbelasting te voorkomen en ruimte beter te benutten. Een kans voor ondernemers om in te springen op de groeiende vrijetijdsvraag van bezoekers die zich niet op de schoolvakanties hoeven te richten. Aandacht voor evenementen die bijdragen aan spreiding en diversiteit in bezoek.

Nadere concretisering en prioritering volgen in de uitvoeringsagenda.

Speerpunt 3: Toekomstbestendige vitale verblijfsrecreatie

Wat is de ambitie?

De Winterswijkse verblijfsrecreatie is in 2030 vitaal. De sector ontwikkelt zich duurzaam, met vernieuwing en kwaliteit. De sector heeft een gezond toekomstperspectief en is wendbaar om zich aan te passen aan de veranderende tijd en wensen van de gast.

Wat is de situatie?

- Ruim 60% van de verblijfsrecreatie in Winterswijk was in 2019 vitaal: ze hebben een toeristische functie, bieden een goede kwaliteit en het perspectief voor de toekomst is gunstig. 25% is zelfs een voorloper.⁴
- Bijna 40% (op basis van capaciteit, dus aantal bedden) is echter niet-vitaal: er zijn hier zorgen over de kwaliteit en/of het perspectief voor de toekomst. Recreatief gebruik van accommodaties staat onder druk en er is risico om verder af te glijden.
- Er komt veel op de verblijfsrecreatie af. Trends volgen zich snel op, waardoor het van belang is om bij te blijven en in te spelen op de veranderende wensen van de gast.
- De sector heeft te maken met vergrijzing en er zijn de komende jaren overnames te verwachten.
- Er zijn veel partijen op de markt actief die interesse hebben in recreatief bestemde terreinen. Soms gaat het om ontwikkelaars die niet vanuit toeristisch maar vanuit vastgoedperspectief werken. Dan kan uitponding (het opdelen in kavels en deze verkopen aan particuliere eigenaren) een probleem worden. Een dergelijke projectontwikkelaar realiseert zijn rendement immers vooral door de rechttoe-rechtaan-verkoop van het recreatieobject, waardoor de toegevoegde recreatieve waarde voor de lange termijn niet is gegarandeerd.
- Als gevolg van de transitie van het landelijk gebied is de kans aanwezig dat agrariërs ook zullen kijken naar verdienmodellen in de (verblijfs-)recreatie. Dat zal dan leiden tot nieuwe intreders in de markt.

Waarom is dit belangrijk?

- We vinden het belangrijk dat kansrijke parken, hotels en andere recreatiebedrijven kunnen 'excelleren', en doorgroeien naar de top. Laat recreatiebedrijven in Winterswijk uitblinken waar ze goed in zijn. Dat vraagt om ruimte voor goed ondernemerschap.
- We willen stimuleren dat niet-vitale parken 'revitaliseren' en voorkomen dat minder vitale parken verder afglijden. Daarmee zorgen we voor meer kwaliteit, minder kans op tijdelijke of permanente bewoning en onwenselijke, mogelijk ondermijnende activiteiten. Een vitale sector levert een sterkere bijdrage aan de brede welvaart.
- Vitaliteit vraagt ook om een goede balans tussen het recreatiebedrijf en zijn directe leefomgeving.

Ontwikkelrichting

Vitaliteit van het recreatiebedrijf is eerst en vooral een ondernemersverantwoordelijkheid, waarop de gemeente geen directe invloed heeft. Beleidsmatig kunnen we wel indirect sturen. Dat doen we als volgt:

- Voortzetting van het huidige handhavingsbeleid op niet-recreatief gebruik. Permanente bewoning van recreatieaccommodaties wordt niet gedoogd.
- Individuele initiatieven voor (door)ontwikkeling van verblijfsrecreatie worden primair getoetst aan bestemmingsplan en omgevingsvisie; het ruimtelijke afwegingskader. De omgevingsvisie buitengebied biedt hierbij, met een kwalitatief afwegingskader, voldoende ruimte voor de maatwerkbeoordeling van nieuwe initiatieven.
- Initiatieven die passen binnen deze beleidsvisie en bijdragen aan de speerpunten ontvangen een 'ja-mits' benadering, voor zover ook passend binnen het ruimtelijke afwegingskader.

⁴ Zie bijlagen Bouwstenenrapportage en Vitaliteitsonderzoek verblijfsrecreatie

- Vanuit de vrijetijdagenda Achterhoek:
 - Bieden we ondernemersondersteuning, via het Vitaliteitsprogramma Verblijfsrecreatie. Ondernemers kunnen een beroep doen op extern advies en coaching bijvoorbeeld voor revitaliseringsplannen of bedrijfsopvolging;
 - Onderzoeken we de juridische mogelijkheden voor betere borging van ‘bedrijfsmatige exploitatie’ in ruimtelijke plannen, gericht op het voorkomen van toekomstige uitponding van recreatieparken.

Nadere concretisering en prioritering volgen in de uitvoeringsagenda.

Speerpunt 4: Onderscheidend vermogen

Wat is de ambitie?

In 2030 zijn de meest onderscheidende kenmerken van Winterswijk, aantrekkelijk en breed in de gemeente beleefbaar gemaakt. Het vrijetijdsaanbod is in 2030 divers en onderscheidend en de routenetwerken van topkwaliteit.

Wat is de situatie?

Vele regio's en plaatsen in Nederland zijn aantrekkelijk met natuurschoon en prima routenetwerken. Er is meer nodig om echt onderscheidend te zijn.

Winterswijk heeft een paar unieke kenmerken met veel recreatieve potentie:

- Het Nationaal landschap. Het goed geconserveerde coulisselandschap in combinatie met vier onderscheidende Natura 2000 gebieden heeft een hoog niveau.
- Green Leaf. Op 9 september 2021 won Winterswijk, als kleinste gemeente ooit, de European Green Leaf Award 2022. De Europese Commissie rijkt deze titel jaarlijks uit aan de Europese gemeente die zich het meeste onderscheidt op het gebied van milieu en klimaat.
- Green Leaf en Nationaal Landschap vormen een sterke combinatie in de profilering van Winterswijk, zowel voor de toeristische bezoeker als in aantrekkelijk woon-, werk- en leefklimaat.
- De Steengroeve. Dit is een unieke aardkundige plek met hoge geologische, paleontologische en natuurwaarden. Het 240 miljoen jaar oude Triastijdperk komt hier aan de aardoppervlakte en biedt zo een tijdreis aan de hand van bijzondere fossiele-, minerale- en geologische schatten.
- Winterswijk wordt ook wel betiteld als de mozaïekvloer van Nederland. Een grote diversiteit aan aardlagen komt op een klein grondgebied aan de oppervlakte. De steengroeve en de kleigroeve (bij de voormalige steenfabriek) zijn hier belangrijke exponenten van.
- Villa Mondriaan. De bakermat van de wereldberoemde schilder Piet Mondriaan. Zijn vroege werk wordt hier gepresenteerd in een kleinschalig en authentiek decor en inspireert tot wisselende exposities met aanverwante kunst.
- De grensligging. Winterswijk wordt aan drie zijden omgeven door Duitsland en heeft een sterke aantrekkingskracht op Duitse gasten, zowel in het winkelcentrum als in de verblijfsrecreatie. Deze grensligging versterkt het vakantiegevoel en zorgt voor talloze verhalen.

De basis op orde:

- Winterswijk beschikt over een relatief divers vrijetijdsaanbod als we kijken naar doelgroepen: voor verschillende leefstijlen van de Leefstijlvinder⁵ is er aantrekkelijk aanbod in de gemeente.
- We beschikken over een uitgebreid en divers routenetwerk, voor wandelen, fietsen, mountainbiken en paardrijden.
- We hebben een omvangrijk en gezellig centrum. Aantrekkelijk voor dagbezoekers uit de Nederlandse en Duitse grensregio en een belangrijk pluspunt voor onze toeristische gasten.

Aandachtpunten zijn er ook:

- Bezoekers aan de Achterhoek hechten grote waarde aan kwalitatief goede fiets- en wandelpaden. Helaas zijn er met regelmaat klachten over de kwaliteit van de huidige infrastructuur (smalle fietspaden, mul zand etc.).
- Elektrisch fietsen heeft zich zeer sterk ontwikkeld. Het zorgt voor meer mobiliteit en een grotere actieradius van bezoekers, maar stelt ook hogere eisen aan fietspaden.

⁵ Zie bijlage Bouwstenenrapportage

- Daarnaast verdient de toegankelijkheid voor mensen met een beperking meer aandacht. Denk aan voldoende bredere fietspaden, ook geschikt voor duofietsen.

Waarom is dit belangrijk?

- Om aantrekkelijk te blijven moet de basis op orde zijn, zeker in kwaliteit van de fietspaden. Dit is cruciaal voor het aantrekken en behouden van tevreden bezoekers.
- Iedereen doet mee in Winterswijk. Ook inwoners en toeristische gasten met een beperking moeten volop van ons mooie buitengebied en centrum kunnen genieten. Ofwel onbeperkt genieten in Winterswijk. Voor toeristische ondernemers is dit een aantrekkelijke en trouwe doelgroep, waar vaak met enkele aanpassingen al goed op ingespeeld kan worden.
- Winterswijk heeft een paar unieke parels waarmee we ons nog veel sterker kunnen onderscheiden. Met name de Steengroeveontwikkeling heeft in potentie een zelfstandige, nationale en internationale aantrekkingskracht. Ander aanbod kan hierop meeliften. Gezamenlijk draagt dit bij aan een jaarrond aantrekkelijk aanbod en daarmee aan de beoogde seizoensverbreding.

Ontwikkelrichting

- We werken aan een scherper toeristisch profiel waarin de hiervoor beschreven meest unieke kenmerken centraal staan.
- Dit nodigt recreatieondernemers, kunst- en cultuurinstellingen uit om hier met aanbodontwikkeling op in te spelen.
- Initiatieven voor aanbodontwikkeling die passen binnen deze beleidsvisie en bijdragen aan deze speerpunten ontvangen een 'ja-mits' benadering, met inachtneming van het ruimtelijke afwegingskader.
- De ontwikkeling van het Steengroeve bezoekerscentrum zien we als een strategische ontwikkeling. Een unieke kans, die bijdraagt aan een sterker jaarrond recreatief aanbod.
- Ook de kleigroeve bij de voormalige steenfabriek aan de Zuidwestkant van Winterswijk is geologisch en paleontologisch interessant. We verkennen of hier een toekomstige kans ligt voor ontwikkeling van natuur en recreatie. Potentieel een logische combinatie met de Steengroeve, die kan bijdragen aan een betere spreiding van bezoekers.
- Unesco Geoparken zijn gebieden waar geologisch erfgoed en landschappen van internationale waarde op een integrale manier worden beheerd. Geologische geschiedenis, cultuurhistorie, hedendaagse cultuur en natuur bepalen samen de identiteit van het gebied. We verkennen of Winterswijk voldoende potentie voor een Unesco Geopark heeft. Winterswijk als de mozaïekvloer van Nederland, met diverse beleefplekken, de steengroeve en kleigroeve als iconen en een bezoekerscentrum zijn hierbij het leidende motief.
- We verbeteren de kwaliteit van ons routenetwerk, met focus op de kwaliteit van fietspaden, geschikt voor elektrisch fietsen.
- Vanuit de vrijetijdagenda Achterhoek:
 - Werken we aan het programma Natuurlijk genieten in de Achterhoek, waarin de balans tussen recreatie, natuur en landschap centraal staat;
 - Werken we aan het programma Onbeperkt genieten in Achterhoek, waarbij de toeristische toegankelijk voor mensen met een beperking centraal staat.
 - Werken we aan het programma Streekproducten en Culinair Achterhoek.

Nadere concretisering en prioritering volgen in de uitvoeringsagenda.

Samenhang

Deze beleidsvisie geeft de kaders en ontwikkelrichting voor recreatie en toerisme in Winterswijk, uitgaande van trends en ontwikkelingen en de specifieke kwaliteiten van Winterswijk. Dit beleid staat uiteraard niet op zichzelf, maar moet in samenhang worden gezien met het gemeentelijke beleid voor de fysieke leefomgeving en ander gerelateerd beleid.

Dit hoofdstuk beschrijft de samenhang met achtereenvolgens:

- Omgevingsvisie Buitengebied en Kom
- Gebiedsgerichte integrale samenwerking
- Kunst, cultuur en erfgoed
- Natuur en landschap
- Vrijtijdsagenda Regio Achterhoek
- Provinciaal en landelijk beleid voor recreatie en toerisme
- Uitvoeringsagenda recreatie & toerisme Winterswijk
- Toeristenbelasting

Omgevingsvisie Buitengebied en Kom

In december 2019 heeft gemeente Winterswijk de Omgevingsvisie Buitengebied vastgesteld en in 2024 werken we aan de Omgevingsvisie Kom. Aansluitend wordt dit samengevoegd tot één integrale omgevingsvisie.

De omgevingsvisie is de integrale, strategische visie voor de fysieke leefomgeving. De omgevingsvisie gaat in op de samenhang van opgaven en ontwikkelingen. Hierin komen thema's bij elkaar zoals: ruimte, water, milieu, natuur, landschap, verkeer en vervoer, economie, infrastructuur en erfgoed. In de omgevingsvisie worden hoofdlijnen en verbanden zichtbaar en wordt een integrale afweging gemaakt.

Bij integrale visievorming en afwegingen binnen de fysieke leefomgeving dient de beleidsvisie recreatie en toerisme als één van de sectorale bouwstenen.

Bij concrete individuele initiatieven voor (door)ontwikkeling van dag- en verblijfsrecreatie volgt in de geest van de omgevingswet maatwerk, toegesneden op het individuele initiatief. De omgevingsvisie en het bestemmingsplan (later omgevingsplan) bieden daarvoor het brede, integrale ruimtelijke afwegingskader. Initiatieven die passen binnen deze beleidsvisie en bijdragen aan de speerpunten ontvangen een 'ja-mits' benadering, voor zover ook passend binnen het ruimtelijke afwegingskader.

Gebiedsgerichte integrale samenwerking

Winterswijk kent al tientallen jaren een integrale gebiedsgerichte samenwerking. Vanaf 1994 is dit vormgegeven in stichting Waardevol Cultuur Landschap Winterswijk (WCL). WCL richt zich op behoud, herstel en ontwikkeling van het buitengebied van Winterswijk. Hierbij wordt uitgegaan van een integrale benadering vanuit meerdere thema's: wonen, werken & ondernemen, landbouw, natuur & landschapsbeheer, cultuurhistorie, recreatie & toerisme.

Vanaf 2021 is de gebiedsaanpak Vitaal Platteland Winterswijk van start gegaan. Dit is een samenwerking van stichting Waardevol Cultuurlandschap Winterswijk (WCL), provincie Gelderland, Waterschap Rijn en IJssel en gemeente Winterswijk met belanghebbenden in het buitengebied van Winterswijk. Vitaal Platteland richt zich op de grotere opgaven voor het gebied, zoals de droogteproblematiek, de stikstofneerslag in natuurgebieden, de veranderingen in de agrarische sector en de energietransitie.

Deze beleidsvisie recreatie en toerisme dient als één van de sectorale bouwstenen voor de bredere gebiedsopgaven van Winterswijk.

Kunst, cultuur en erfgoed

In een beleidsvisie zoals deze ontkomen we niet aan redelijk abstracte begrippen, zoals identiteit, authenticiteit en onderscheidend vermogen. Maar wat maakt Winterswijk aantrekkelijk voor haar bezoekers, wat voor bijzonders is er te zien en te beleven? Wat geeft die identiteit, authenticiteit en onderscheiden vermogen.

Het antwoord hierop ligt voor een belangrijk deel in de kunst, cultuur en erfgoed dat Winterswijk en regio te bieden heeft. Voor recreatie en toerisme is de instandhouding en ontwikkeling van dit aanbod van groot belang:

- Musea, oude fabrieken, boerderijen, interessante landschappen en ander erfgoed brengen toeristen het gebied in.
- Materieel en immaterieel erfgoed zijn de bronnen voor de gebiedsverhalen (storytelling) waarmee we onze bezoekers die bijzondere beleving bieden. De verhalen die ze eenmaal thuisgekomen weer doorvertellen.
- Kunst, cultuur en erfgoed is een belangrijke bron voor evenementen die kleur geven aan Winterswijk, zoals: het Steengroevetheater, KunstOer, Piet is Jarig, Kerst op de Lappenbrink, en de open monumentendag.

Al dit aanbod maakt Winterswijk aantrekkelijk voor toeristen en op hun beurt dragen de vele bezoekers weer bij aan de instandhouding.

In de uitvoeringsagenda, volgend op deze beleidsvisie, zoeken we waar mogelijk de koppeling met het Cultuur en Erfgoedpact, het kunst- en cultuurbeleid en de initiatieven vanuit het platform Ondernemen met cultuur.

Natuur en landschap

De Winterswijkse beleidsvisie voor landschap en biodiversiteit opent met een vraag:

“Hoe kunnen we de kracht van Winterswijk versterken en behouden? Hoe zorgen we voor ons natuurlijke kapitaal in een authentiek cultuurlandschap waarin ook wordt geleefd, gewerkt en gerecreëerd?”

Winterswijk heeft hiermee een duidelijke ambitie om het landschap te behouden en te versterken en om de biodiversiteit te verbeteren, zowel binnen als buiten de bebouwde kom. Hiervoor zijn vier hoofdthema's benoemd:

- Natuurinclusief handelen;
- Samen doen;
- Cultuurlandschap, toekomstig landschap en biodiversiteit;
- Biodiversiteit in de bebouwde kom.

De realisatie van deze ambitie is ook vanuit het perspectief van recreatie en toerisme van groot belang. Binnen de speerpunten en ontwikkelrichting van deze visie komt dit belang op meerdere punten terug. We recreëren graag en steeds vaker. Dat vraagt om aandacht voor balans:

- Zorg voor voldoende recreatieruimte binnen natuur en landschap;
- Bescherm en ontzie de meest kwetsbare gebieden;
- Zorg dat bezoekers (inwoners en toeristen) bewust en verantwoord kunnen genieten van al het moois in Winterswijk.

Dit krijgt aandacht in de uitvoeringsagenda en regionaal pakken we dit op vanuit de Vrijetijdsagenda, met het project Natuurlijk Genieten in de Achterhoek. Hiermee sluiten we aan op het landelijke programma Collectief Natuurinclusief.

Vrijetijdsagenda Regio Achterhoek

De regio Achterhoek werkt op het gebied van recreatie en toerisme nauw samen. Dit doen we met de gemeenten: Winterswijk, Aalten, Oost Gelre, Berkelland, Oude IJsselstreek, Doetinchem, Bronckhorst, Lochem, Zutphen en Montferland.

Belangrijke onderdelen van de samenwerking zijn:

- **De Vrijetijdsagenda**, voor samenwerking op regionale speerpunten en uitvoering van concrete projecten.
- **Het Routebureau**, voor ontwikkeling, beheer en onderhoud van de regionale toeristische routestructuren voor wandelen, fietsen, mountainbiken en paardrijden.
- **Achterhoek Toerisme**, voor de toeristisch, recreatieve promotie van de regio Achterhoek en als kennisnetwerk voor recreatieondernemers.

Enkele voorbeelden van de speerpunten zijn:

- Toeristische informatievoorziening en gastheerschap.
- Dataverzameling, monitoring en datapublicatie.
- Onbeperkt genieten, gericht op toegankelijkheid van de sector voor gasten met een beperking.
- Natuurlijk te gast, gericht op natuurinclusief recreëren en het bewaken van de balans tussen recreatie en toerisme, natuur en landschap.
- Vitaliteit van de sector, gericht op een gezond bedrijfsleven en een recreatief aanbod, dat zich blijft ontwikkelen en aanpassen aan de wensen van de gast.
- Hoogwaardige routenetwerken, met een hoog niveau van beleving en service.

Deze regionale samenwerking biedt ons efficiency, middelen en professionaliteit in de aanpak van de benoemde speerpunten. Bij de ontwikkelrichting van deze beleidsvisie en de vertaalslag daarvan naar de uitvoeringsagenda, maken we daar optimaal gebruik van.

Provinciaal en landelijk beleid

Recreatie en toerisme zijn belangrijk voor provincie Gelderland. Ze zorgen voor veel banen. Recreatievoorzieningen zorgen ervoor dat inwoners van Gelderland zelf ook kunnen genieten van cultuur en ontspanning in eigen provincie.

De provincie heeft haar beleid vormgegeven in de Uitvoeringsagenda Beleef het in Gelderland. Speerpunten zijn:

- Het bekendmaken wat Gelderland te bieden heeft.
- Het versterken en vernieuwen van wat Gelderland te bieden heeft.
- De samenhang in het aanbod.

Zo is er vanuit de campagne Gelderse Streken veel aandacht voor de regio Achterhoek en draagt de provincie financieel bij aan onze regionale routestructuren en de vrijetijdsagenda Achterhoek.

Het landelijke beleid wordt vormgegeven en uitgevoerd door Het Nederlands Bureau voor Toerisme & Congressen (NBTC); de nationale destiniatiemanagement-organisatie van en voor Nederland.

De landelijke visie Perspectief 2030 richt zich op de duurzame ontwikkeling van de bestemming Nederland en de veranderende rol van toerisme. Het gezamenlijke belang voor bezoekers, bedrijven en bewoners staat daarbij voorop, zodat toerisme bijdraagt aan het welzijn en de welvaart in heel Nederland. Vijf prioriteiten staan centraal:

- Lusten en lasten in balans: meer lusten van toerisme dan lasten;
- Nederland overall aantrekkelijk: meer steden en regio's op de kaart als aantrekkelijke bestemming;
- Toegankelijk en bereikbaar: eenvoudig te bereiken steden en regio's;
- Verduurzaming moet: een leefomgeving met minder verspilling en vervuiling;
- Een gastvrije sector: een aantrekkelijke sector om in te werken.

Het NBTC werkt onder andere met themajaren om de druk op klassieke hotspots zoals Amsterdam te verminderen en bezoekers te verleiden om meer in Nederland te ontdekken. Herkenbare voorbeelden voor Winterswijk zijn de themajaren 'Van Mondriaan naar Dutch Design' en 'Ode aan het Landschap'. In 2021 was Winterswijk gastheer voor de nationale Toerisme Top, georganiseerd door NBTC en provincie Gelderland.

Via onze regionale samenwerking en provincie Gelderland sluiten we aan op het landelijke beleid en maken we gebruik van de mogelijkheden die het ons biedt.

Uitvoeringsagenda recreatie & toerisme Winterswijk

Na visie volgt uitvoering. Na vaststelling van deze beleidsvisie wordt in samenwerking met de sector een uitvoeringsagenda opgesteld met concrete activiteiten, die invulling geven aan de ontwikkelrichting van deze visie. De uitvoeringsagenda is flexibel en kan jaarlijks worden bijgesteld. Op deze wijze kunnen we doorlopend anticiperen op ontwikkelingen en de juiste prioriteiten blijven stellen, in samenhang met beschikbaar budget.

Toeristenbelasting

Toeristenbelasting is in de jaren 70 ingevoerd om gemeenten, die extra kosten maken door het huisvesten van grote aantallen toeristen, extra financiële middelen te geven. Bezoekers die overnachten in de gemeente, dragen hierdoor bij aan de voorzieningen waar zij gebruik van maken.

Begrotingstechnisch is het een algemene belasting, maar oorspronkelijk wel met een specifiek doel en relatie, waarbij toeristische gasten meebetalen aan de voorzieningen waar zij gebruik van maken. Reclamebelasting is soortgelijke algemene belasting.

Door de jaren heen heeft toeristenbelasting meer en meer het karakter gekregen van een algemeen middel voor dekking van de algemene lasten. Deze bijdrage is substantieel in Winterswijk:

- Toeristenbelasting 2023: circa € 800.000
- Toeristenbelasting 2024: circa € 1.040.000

Vanuit de toeristische sector zijn er rondom toeristenbelasting drie belangrijke aandachtspunten:

- Invloed van toeristenbelasting op de concurrentiepositie;
- Meerjarige zekerheid en voorspelbaarheid;
- Bijdrage aan de ontwikkeling en kwaliteit van recreatie en toerisme in Winterswijk.

Bij de vaststelling van de begroting 2024-2027 heeft de raad bij amendement besloten om de voorgenomen verhoging van toeristenbelasting voor het jaar 2025 te schrappen en hierover in 2024 in gesprek te gaan met de sector, over het vervolg inclusief de systematiek.

Volgend op het vaststellen van deze beleidsvisie volgt dit gesprek met de sector. Vandaaruit werken we toe naar een raadsvoorstel voor toeristenbelasting voor de periode 2025 – 2030.

Na het vaststellen van deze beleidsvisie volgt het opstellen van de uitvoeringsagenda. Daarbij wordt ook bepaald welk budget nodig is voor uitvoering. De meerjarige dekking daarvoor kan worden gevonden in de (meer)opbrengst uit toeristenbelasting, passend bij de afspraken die we vastleggen in het voorstel Toeristenbelasting 2025-2030.

Bijlagen

De volgende bijlagen horen bij deze beleidsvisie:

- Bouwstenenrapportage
- Inwonersonderzoek Winterswijk
- Vitaliteitsonderzoek verblijfsrecreatie Achterhoek
- Vitaliteitsonderzoek dagrecreatie Achterhoek